

Посилання на статтю

Ляшенко Н.Є. Оціночна вартість творів образотворчого мистецтва сучасних митців як основа визначення вартості проектів придбання об'єктів колекціонування / Н.Є. Ляшенко // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2014 - №4(52). - С. 12-18.

УДК 005.8

Н.Є. Ляшенко

ОЦІНОЧНА ВАРТІСТЬ ТВОРІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА СУЧАСНИХ МИТЦІВ ЯК ОСНОВА ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ПРОЕКТІВ ПРИДБАННЯ ОБ'ЄКТІВ КОЛЕКЦІОНУВАННЯ

Визначено фактори, що впливають на вартість творів образотворчого мистецтва. Запропоновано методику визначення оціночної вартості творів сучасних митців для цілей оцінки проектів з придбання об'єктів колекціонування. Рис. 2, Табл. 2, дж. 13.

Ключові слова: оціночна вартість, твори мистецтва, проект, об'єкти колекціонування, базова ціна, фактори, критерії оцінки.

Н.Е. Ляшенко

ОЦЕНОЧНАЯ СТОИМОСТЬ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА СОВРЕМЕННЫХ ХУДОЖНИКОВ КАК ОСНОВА ОПРЕДЕЛЕНИЯ СТОИМОСТИ ПРОЕКТОВ ПРИОБРЕТЕНИЯ ОБЪЕКТОВ КОЛЛЕКЦИОНИРОВАНИЯ

Определены факторы, влияющие на стоимость произведений изобразительного искусства. Предложена методика определения оценочной стоимости произведений современных художников для целей оценки проектов по приобретению объектов коллекционирования. Рис. 2, табл. 2, ист. 13.

N. E. Liashenko

EVALUATION OF MODERN ARTIST'S WORKS AS A BASIS OF ESTIMATION THE PURCHASING COLLECTIBLES PROJECTS

Factors that affect a value of art works are defined. Methodic of estimation the modern artists' works that are objects of purchasing in collectible projects is suggested.

JEL M2

ВСТУП

Кожна річ, створена руками людини, має вартість. Особливо це стосується творів мистецтва, ціна яких може перевершувати всі можливі очікування. Так, через лондонський аукціонний дім Сотбі у 2006 році було продано картину «№ 5, 1948» абстрактного експресіоніста Дж. Поллока за \$140 млн. Безпредметна картина, зроблена за технікою розбризкування на фіброкартоні, за розміром приблизно 2,5-1,2 м, має собівартість без урахування людської праці, не більше

50 грн. Найдорожчим твором мистецтва за всю історію аукціонних продажів став триптих «Три начерки до портрета Люсьєна Фрейда» Френсіса Бекона. Нью-Йоркський аукціонний дім Крістіз у 2013 році продав його за \$142,4 млн.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Останнім часом в Україні з'являється все більше благодійних і комерційних аукціонів із продажу картин, що проводяться на базі приватних музеїв та галерей. Найбільш відомий комерційний аукціон в Україні – Аукго - також виставляє на продаж твори національного образотворчого мистецтва вартістю від 40 до 13 000 грн.

Слід зазначити, що кожна операція з купівлі-продажу твору образотворчого мистецтва є проектом, оскільки відповідає його відмінним рисам: проект - це тимчасове підприємство, призначене для створення унікальних продуктів, послуг або результатів [1]. Постає питання, яким чином оцінити картину для цілей проектів з придбання об'єктів колекціонування, якщо автор не має світового визнання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні питання оцінки творів мистецтва - лише практична проблема. У науковому сенсі докладно вона не вивчалась, а загальні теоретичні питання оцінки і комерціалізації об'єктів авторського права розглядалися такими науковцями, як А.Г. Грязнова [2], А.Н. Козирев, В.Л. Макаров [3], П.Г. Цибульов [4]. Шляхи покращення експертної оцінки та стану збереження культурно-мистецьких цінностей і антикваріату з методикою їх оцінки розглянуто у [5]. Теоретичні і практичні основи управління проектами, методологія системного підходу в управлінні проектами, у тому числі для окремих операцій, таких, як розглядається у даному дослідженні, розглянуто у працях [6, 7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. На сьогодні у науковій літературі відсутній підхід, за яким операція з купівлі-продажу твору образотворчого мистецтва розглядається як окремий проект. Виходячи з того, що такі операції відповідають відмінним рисам проекту, подальше дослідження буде проводитися саме з цього погляду на проблему. Також на даний час для оцінки проектів з придбання об'єктів колекціонування відсутня методика, що дозволить визначити базову ціну творів образотворчого мистецтва.

Метою статті є визначення факторів, що впливають на вартість творів за авторством сучасних митців, та побудова методики визначення оціночної вартості таких творів для цілей оцінки проектів з придбання об'єктів колекціонування.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Методи та методики дослідження. Основними методами дослідження були: метод порівняння, метод аналізу та синтезу, а також табличний метод представлення інформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначено на сайті Центру експертиз Асоціації платників податків України, «оцінка та експертиза інтелектуальної власності – це визначення властивостей об'єктів інтелектуальної власності та встановлення в грошовому еквіваленті корисності кінцевих результатів інтелектуальної діяльності та засобів індивідуалізації послуг чи робіт, індивідуалізації продукції, індивідуалізації юридичної особи» [8].

У цьому визначенні йдеться саме про встановлення вартості для інтелектуальної власності. Слід розділяти поняття об'єктів авторського права та авторського права як такого. Згідно статті 12 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII, «авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, в якому втілено твір, не залежать одне від

одного». Отже, процедура оцінки для них принципово різна, і далі у дослідженні будуть розглядатися фактори, що впливають на встановлення вартості матеріального об'єкта, в якому втілено твір, а не вартості майнових прав на нього [9].

Оскільки проблема оцінювання вартості творів сучасних митців має практичне походження, розглянемо приклади реальних випадків, коли відсутність методики оцінки та чітко визначених факторів, що до неї входять, заважала встановити об'єктивну вартість творів образотворчого мистецтва.

На благодійному аукціоні приватного музею у великому обласному центрі України були представлені на продаж твори образотворчого мистецтва як заслужених художників, так і початківців, випускників місцевого училища живопису й amatorів. Картини були різних розмірів, оформлені у рами і без рами, із кріпленнями та без них, виконані різноманітною технікою: олія на картоні, олія на полотні, акварель на картоні, вітражне скло (ф'юзінг), графіка на папері, гуаш тощо.

Процедура оцінки картин зводилася до наступних етапів:

Художник відвідує Музей зі своєю роботою або надсилає електронний каталог-портфоліо на пошту музею, якщо робіт багато і треба обирати.

Директор Музею (є художня освіта) обирає роботу/декілька робіт.

Ціна зазначалася або автором, або директором Музею, якщо автор затрунднявся назвати вартість свого твору. У більшості випадків переважав другий варіант.

У загальній таблиці зазначаються відомості про автора та роботу (таблиця 1).

У зазначеній ситуації всі сторони вагалися при визначенні ціни. Вона варіювалася від 100 грн. до 3500 грн. у залежності від відмінностей у техніки виконання картини, вартості використаних матеріалів, звання художника, розмірів та оформлення картини. Проте частка впливу кожного із перелічених факторів на загальну вартість твору мистецтва не враховувалась. Фахівці в області оцінки не залучалися.

Таблиця 1

Відомості про твори, що Музей приймає до реалізації або зберігання на строк проведення Благодійного Аукціону

№ з/п	Назва	П.І.Б. автора	Рік створення	Матеріали	Розміри, см	Підпис автора чи довіреної особи	Ціна
1	2	3	4	5	6	7	8

Автору видавався документ, у якому зазначалися ті ж дані, що і в таблиці. За цим документом автор надавав згоду на передавання свого твору (або кількох творів) на тимчасове зберігання до Музею, а Музей, у свою чергу, в особі директора зобов'язувався повернути твір автору після закінчення строку благодійного аукціону, якщо він не буде проданий.

Ті ж самі дані про картину та її автора вказувалися в документі, що оформлявся у випадку продажу картини на аукціоні.

Зазначені вище документи були складені у довільній формі, хоча їх можна віднести до видів громадянсько-правового договору, оскільки вони були завірені підписами сторін і печаткою Музею.

У жодному із зазначених документів, окрім відомостей про твори, що Музей приймає до реалізації або зберігання на строк проведення Благодійного Аукціону

(табл. 1), що є документом внутрішнього обліку Музею, не вказувалися ні вартість картини, ні її ціна. Вагання зацікавлених сторін при встановленні вартості картини підтверджує відсутність методики оцінки творів мистецтва. Слід також зазначити, що при здійсненні продажів у рамках благодійного аукціону, ні автор картини, ні Музей не отримували прибутку. Таку експертну оцінку можна назвати найбільш об'єктивною.

Зазначена у дослідженні проблема практичного характеру виходить за рамки національного масштабу. Підтвердженням є наступне цитування з форуму Амазону, найбільшої у світі за обігом компанії, що продає товари та послуги через Інтернет:

«Нажаль, дуже важко визначити вартість твору мистецтва. У мене є низка картин відомого південно-західного митця нового часу. Вона не настільки відома, як Моне, проте і не посередня художниця. Я знаходив одну з її картин на аукціоні за \$250 тис.

Ось мій досвід при спробах визначити їхню вартість.

Посередники з продажу картин не знайдуть для вас часу, якщо тільки ви не плануєте продавати річ, щоб вони заробили на перепродажу. Навіть якщо вам вдасться дізнатися від них вартість картини, це буде ціна, за яку вони «спробували би» її продати. Таку думку можна порівняти із будь-якою іншою від несертифікованого експерта.

Директори музеїв також зацікавлені лише у передаванні їм картин, а не їхній оцінці справедливої вартості. Домовитися з директором музею про оцінку можна лише за гроші.

Страхові компанії - також не вихід. Можна застрахувати будь-яку річ, оцінивши її на будь-яку суму на свій розсуд. Назви один мільйон доларів за підробку під Пікассо – і страхова компанія із задоволенням її оцінить на цю суму, якщо буде вчасно отримувати комісію. Хоча вартість за страхуванням має мало спільного із тим, скільки буде коштувати річ на аукціоні.

Можна також спробувати зв'язатися з аукціонним домом з продажу творів мистецтва, таким, як Сотбі, проте і вони не будуть зацікавлені у розмові, якщо ви не плануєте продавати річ» [10].

У дослідженні були проаналізовані веб-сайти національних і закордонних оцінників об'єктів інтелектуальної власності та предметів раритету. Звісно, будь-яка із запропонованих на веб-сайтах оцінок є експертною і, як правило, платною (від 10 €). Найбільш повну низку факторів, які чинять вагомий вплив на встановлення вартості творів образотворчого мистецтва для цілей оцінки проектів з придбання об'єктів колекціонування, знайдено у джерелі [11]. Докладно вони проілюстровані на рис. 1.

Крок 1	Крок 2	Крок 3	Крок 4	Крок 5	Крок 6	Крок 7
Обрати категорію	Завантажити фото	Описати твір	Обрати валюту для оцінювання	Відомості про автора	Інші відомості про твір	Обрати тип оцінювання
		Розмір (одиниця виміру)	Євро	Ім'я	Дата створення	Аукціон
		Висота	Долар	Наявність звання	Підпис митця	Страховання
		Ширина	Фунт стерлінгів		Стан твору	
					Походження або передісторія продажу	

Рис. 1. Фактори, що впливають на встановлення вартості творів образотворчого мистецтва

Ці фактори впливають на встановлення вартості не тільки творів образотворчого мистецтва. На першому кроці пропонується обрати одну з наступних категорій: Промислові зразки (20 сторіччя); Етнічне та племінне мистецтво; Королівська та політична символіка; Антикваріатні меблі; Скло; Картини російських митців; Антикваріат; Японське мистецтво; Російські твори мистецтва та фаберже; Зброя, зброя; Прикраси; Лабораторні прилади; Австралійське народне мистецтво; Американське національне мистецтво; Скульптура; Книги; Праці мариністів; Срібло; Килими; Медалі, нагороди; Спортивна та вогнестрельна зброя; Кераміка, фарфор; Металічні прикраси, браслети; Спортивна символіка; Шахи, ігральні карти, настольні ігри; Східне, ісламське та індійське мистецтво; Марки; Китайське мистецтво; Східне та індійське сучасне мистецтво та твори ужиткового мистецтва; Вишиванки та тканини, принти; Класичні і ретро автомобілі; Музичні інструменти; Іграшки та ляльки; Годинники; Картини старих митців; Вина; Монети і банкноти; Картини; Вінтажні речі; Комікси; Фотографії; Латино-американське мистецтво; Твори ужиткового мистецтва; Фото- і відеоплівки; Люстри; Брошки; Поштові картки; Малюнки.

З рисунка 1 можна побачити, що існує два найпоширеніші типи оцінювання: аукціон або страхування, які застосовуються не тільки для визначення вартості картин, а для всіх зазначених категорій. У відповідності з українськими стандартами оцінки існує набагато більше видів вартості у залежності від мети оцінювання, наприклад, інвестиційна вартість, вартість у використанні, оціночна вартість тощо. Проте, як бачимо, для творів мистецтва практика пропонує лише два різновиди одного виду вартості – спеціальної вартості: ціна аукціонна та страхова. Тому що, як наведено із прикладу дискусій на форумах, мета оцінки, яка тільки вигідна оцінникам, може бути лише у цілях страхування, або продажу об'єкта на аукціоні. Проте попит на оцінку значно ширший, і не вкладається у рамки, що диктує пропозиція на ринку оцінки творів мистецтва.

ОБГОВОРЕННЯ

Обґрунтування отриманих результатів. Згідно Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» від 10 вересня 2003 р. № 1440 існує такий вид вартості, як оціночна вартість [12]. Вона визначається за встановленим алгоритмом та складом вихідних даних. У роботі [5] пропонується саме такий варіант оцінки для антикварних виробів. За схемою визначення оціночної вартості коштовного антикваріату, до базової ціни, яка розраховується виходячи із ваги дорогоцінного металу, що міститься в об'єкті оцінки, додаються розраховані на її основі підвищуючі коефіцієнти у відсотках. Наприклад, наявність на виробі клейма відомого майстра підвищить базову ціну на 10 відсотків. Унікальність речі за своїм художнім задумом та майстерністю виконання додасть до базової ціни ще 40 відсотків.

Проблема застосування такої методики до оцінки художніх творів, таких як картини, у тому, що їх базова ціна набагато нижче за вартість дорогоцінних металів, і не відображає цінності матеріального об'єкта. У художніх творах, як зазначалося на початку статті, найцінніше саме ім'я автора, проте навіть невідомий автор заслуговує на винагороду за свою роботу. Тому пропонується за базову ціну обрати винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав, помножені на собівартість матеріалів у поточних цінах, і до результату додати цю собівартість. У Постанові Кабінету міністрів від 18 січня 2003 р. № 72 затверджені ставки від 2,5 до 5%, при чому за графіку – 5%, за скло (ф'юзінг) – 3% [13].

Методика розрахунку оціночної вартості творів образотворчого мистецтва наведена на рисунку 2.

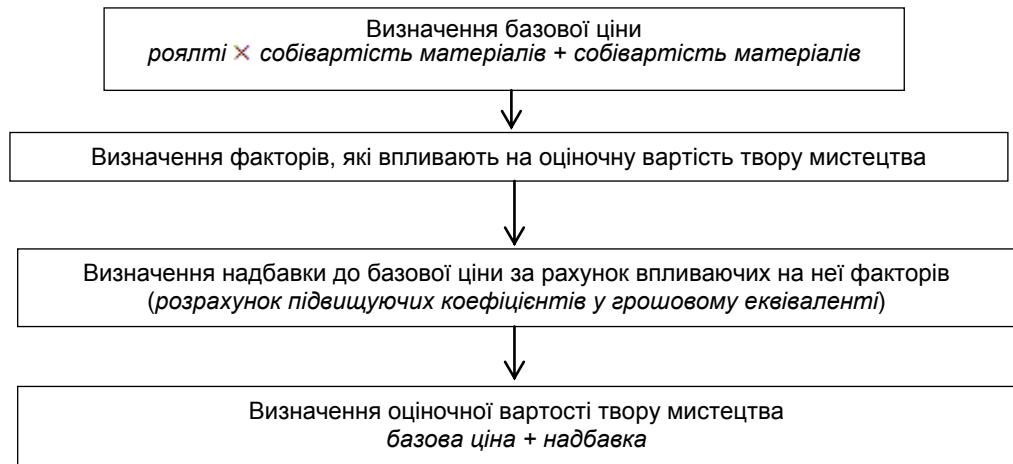

Рис. 2. Методика розрахунку оціночної вартості творів образотворчого мистецтва

За результатами проведеного дослідження, заснованого на вивченні робіт [5, 14, 15, 16] у таблиці 2 наведено фактори, що формують вартість робіт сучасних митців, та їх вплив на базову ціну об'єкта оцінки через підвищуючі коефіцієнти у відсотках.

Запропонована методика визначення оціночної вартості унікальна для будь-якої мети оцінки, будь то продаж на аукціоні, страхування або передавання у спадщину чи дарування. Корегування під мету оцінки здійснюється введенням додаткових коефіцієнтів (наприклад, для страхування це будуть відсотки страхового ризику), або скороченням факторів, закладених у методику.

Таблиця 2

Основні критерії оцінки творів образотворчого мистецтва [5, 11, 12, 13]

№ з/п	Назва критерію	Зміст критерію	Підвищуючий коефіцієнт (%)
1	2	3	4
	Час створення	XXI ст. XX ст. XIX ст.	1 1,5 3,0
	Наявність інформації про створення об'єкту	Наявність документально підтверджено історії створення предмету	150
	Наявність стильових ознак об'єкту	Відповідність стилю за елементами форми, матеріалом, видом, палітрою, декором, пропорціями, технікою виготовлення	15
	Наявність підпису майстра	Наявність підпису відомого майстра Наявність підпису невідомого майстра	10 5
	Причетність до існування "легенди"	Наявність документально підтвердженої "легенди" про умовні символи предмету, або його алегоричне значення	60
	Наявність ознак, що виявляють роботу та почерк майстра або	Ознаки: форма; матеріал; композиція; декор; покриття; колір; техніка виконання	20

	школи		
	Приналежність до відомих колекцій	Приналежність до відомих колекцій та є їх невід'ємною частиною	20
	Наявність стильових, стилістичних, національних особливостей	Ознаки: форма; матеріал; композиція; манера виконання; декор; колір; пропорції	10
	Професійний рівень художньої майстерності	Ознаки: методи виготовлення; вид оздоблення; вид покриття; досконалість виробничого виконання; нове в технології	60
	Краса виробу	Оцінка зовнішнього вигляду з точки зору його привабливості	10
	Комплектність виробу	Приналежність до набору або комплекту	5
	Унікальність	Характеризує унікальність предмету за своїм художнім задумом та майстерністю виконання	40
	Рідкість для музейних колекцій	Низька забезпеченість предметами музейних колекцій	20

Висновки. Проведене дослідження дозволяє дійти висновків, що головні критерії для визначення вартості твору мистецтва невідомого автора для цілей оцінки проектів з придбання об'єктів колекціонування – це собівартість використаних на його створення матеріалів, та вартість роботи автора. Інші фактори, що впливають на оціночну вартість у запропонованій у дослідженні методиці, застосовуються як підвищуючі коефіцієнти у відсотках до базової ціни.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Визначити вплив популярності автора у відсотках, як підвищуючий коефіцієнт, досить складно, адже, як у випадку з Дж. Поллоком, такий коефіцієнт може дорівнювати 100 млн відсотків. Це питання, як і визначення вартості авторських прав на художні твори є об'єктом подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK Guide®). – Fifth Edition. – [5th edition]. – Project Management Institute, Inc., 2013. – 589 с.
2. Оценка стоимости предприятия (бизнеса) [Текст] / А. Г. Грязнова, М. А. Федотова, М. А. Эскиндаров, Т. В. Тазикина, Е. Н. Иванова и др. ; под общ. ред. А. Г. Грязновой. - М. : ИНТЕРРЕКЛАМА, 2003. - 544 с.
3. Козырев, А.Н. Оценка стоимости нематериальных активов и интеллектуальной собственности [Текст] / Козырев А. Н., Макаров В. Л. - М. : Интерреклама, 2003. - 235 с. - ISBN 5-8137-0095-1.
4. Цибульов, П. М. Управління інтелектуальною власністю [Текст] : монографія / П. М. Цибульов, В. П. Чеботарьов, В. Г. Зінов, Ю. Суїні. К. : К.І.С., 2005. - 448 с.
5. Артюх, Т. М. Шляхи покращення експертної оцінки та стану збереження культурно-мистецьких цінностей та антикваріату в Україні [Текст] / Т. М. Артюх, В. Ю. Могілевський // Сучасні проблеми товарознавства : Зб. наук. пр. - К., 2002. - С. 68-74
6. Рач, В.А. Управління проектами: практичні аспекти реалізації стратегій регіонального розвитку [Текст]: навч. посіб. / Рач В.А., Россошанська О.В., Медведєва О.М.; за ред. В.А. Рача. – К.: «К.І.С.», 2010. – 276 с.
7. Рач, В.А. Стан та тенденції розвитку тріадної методології управління проектами [Текст] / Рач В.А., Россошанська О.В., Медведєва О.М. // Управління розвитком складних систем. – 2010. – Вип. 3. – С.118-122.

8. Експертиза об'єктів інтелектуальної власності [Електронний ресурс] / Центр експертиз Асоціації платників податків України. – Режим доступу : http://expert-appu.org.ua/intel_vlasnist.html

9. Про авторське право і суміжні права : за станом на 22. 05. 2003 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

10. Askville [Electronic resource] / Amazon. - Access mode : <http://askville.amazon.com/find-valuation-Painting-Monet-Renoir/AnswerViewer.do?requestId=64936948>

11. Valuemystuff: Expertise for everyone [Electronic resource]. - Access mode : <https://www.valuemystuff.com/en/valuation-now/upload-photos-and-describe>

12. Загальні засади оцінки майна і майнових прав [Електронний ресурс] : нац. стандарт України 1. - Режим доступу : \www/ URL: <http://zacon2.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-п.-10.09.2003> р. - Назва з екрану.

13. Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету міністрів від 18 січня 2003 р. № 72. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/72-2003-%D0%BF>

14. Дронова Н. Д. Ювелирные изделия /справочник-энциклопедия: классификация. Описание. Оценка / Н. Д. Дронова. - М.: Издательский дом "Ювелир". -1996. -352 с.

15. Індутний В. В. Уявлення про красу і гемологія / В. В. Індутний // Коштовне та декоративне каміння. – 1998. - № 3 (13). - С. 9-17.

16. К. В. Татаринцева. Співставлення авторської і товарознавчої оцінки гем / В. В. Індутний, Т. М. Артюх, О. В. Більдер // Коштовне та декоративне каміння. – 2000. - № 3 (21). - С. 11-17.

Рецензент статті
д.е.н, проф. Козаченко Г.В.

Стаття надійшла до редакції
11.08.2014 р.